

Бернада О.Ю.,
здобувач вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Хитра О.В.

к. е. н., доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ НОВОГО СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

У стратифікаційній структурі суспільства досить впливовою і найбільш масовою вважається соціальна група, яку позначають поняттям “середній клас” – соціальне утворення, яке у різних дослідженнях та в різні періоди часу ідентифікується за критеріями наявності певних майнових ресурсів, виду діяльності, рівня регулярних доходів, стандартів споживання, рівня життя, статусу в суспільстві тощо. На нашу думку, до рис представників українського середнього класу в умовах війни додалися такі, як: здатність не втратити самоконтроль у важких життєвих обставинах, проявляти емпатію, високий ступінь залученості до волонтерської діяльності, використання наявних компетентностей і матеріальних статків для забезпечення руху країни до перемоги, готовність тісно співпрацювати з органами влади у питаннях розробки стратегії післявоєнного відновлення, а згодом – виступити провідною силою у питаннях її практичного втілення.

Критерії віднесення до середнього класу є гнучкими і, зокрема, змінюються в умовах переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, реагуючи на запити економіки знань. З цієї точки зору виникає потреба у перегляді моделі публічного управління формуванням нового середнього класу, одним із засадничих принципів якого, на нашу думку, має стати капіталізація суспільних відносин.

“Новий” середній клас базується на інтелектуальному капіталі, який є невід’ємною частиною людського капіталу і, як результат, невідчужуваною власністю [1, с. 7]. За критерієм людського капіталу до середнього класу прийнято

відносити професійних, високоосвічених, кваліфікованих, постійно-зайнятих громадян, які завдяки перевагам від ефективного комбінування прав власності і трудових зусиль забезпечують можливість соціальної мобільності і побудови громадянського суспільства [2, с. 137].

Однією з характерних рис нового середнього класу стає вже не споживання, а особливе ставлення до високих технологій – розуміння їх значення для розвитку цивілізації, адекватне сприйняття їх появи, здатність їх продукувати, удосконалювати, використовувати у практичних цілях. Зокрема, А.С. Гальчинський характеризує новий середній клас як творчий клас, який починає перебирати на себе провідну роль у суспільному виробництві, і через це поступово змінюється соціальна структура суспільства [3, с. 8].

Генеza постіндустріального суспільства веде до якісних трансформацій середнього класу, а передумовами змін генетичної бази його формування стають наука, інформація і знання – провідні чинники системи суспільного виробництва. Поділ на класи в сучасному суспільстві вже не є чітко вираженим, оскільки у соціальній державі поволі стирається класово орієнтована атрибутика сутності капіталу, що асоціюється з відносинами експлуатації. Сутність капіталу все частіше розглядається у контексті системної соціальної якості суспільства, орієнтованого передусім на розвиток людського потенціалу [4, с. 299].

Основою стратегії поведінки нового середнього класу стає т. зв. “нова раціональність” – домінуюче прагнення не до матеріального добробуту як такого, а до самореалізації через креативне мислення та інноваційні процеси в економіці. Іншими словами, нова мотивація представників середнього класу є сигналом про назрівання змін в обсягах і структурі споживання порівняно з історично зумовленою системою потреб суспільства і спрямованістю соціокультурного розвитку [4, с. 299]. З одного боку, кидається у вічі розмаїття представників середнього класу (адже це поняття об’єднує і митців, і підприємців, і науковців), що часто зумовлює суперечливість їхніх інтересів і світоглядів. Однак коректне застосування механізмів публічного управління (зокрема, через інституціоналізацію норм нової моделі економічної поведінки) дозволяє забезпечити їх безконфліктне узгодження.

Виходячи з розглянутих положень, а також через те, що для України характерна “звужена середньодоходна група” [5], в основу публічного управління формуванням нового класу рекомендується покласти принцип розвитку інтелектуального потенціалу людей, а не досягнення певних макроекономічних показників [6, с. 81]. На нашу думку, на формування нового середнього класу слід впливати за принципом капіталізації суспільних відносин (рис. 1), що дозволить: 1) стимулювати вкладання коштів у нарощування освітнього капіталу (формує здатність до переосмислення існуючих і творення нових фреймів життєдіяльності); 2) збільшити інвестиції у розвиток інфраструктури науки (заохочення до розвитку інтелектуального капіталу); 3) більше уваги приділяти здоров’ю нації (примноження капіталу здоров’я завдяки відповідному способу життя) і ментальності нації (примноження “культурно-морального капіталу” через закріплення суспільно визнаних моральних норм поведінки). Якщо економічний капітал безпосередньо конвертується у гроші й інституціоналізується у формі прав власності, то інші види капіталу можуть конвертуватися в економічний капітал і бути інституціоналізовані у формі освітніх, наукових, професійних кваліфікацій [7, с. 121]; це, власне, підтверджує узгодженість різних критеріїв ідентифікації середнього класу – як суто економічних інтересів, так і моральних принципів поведінки.

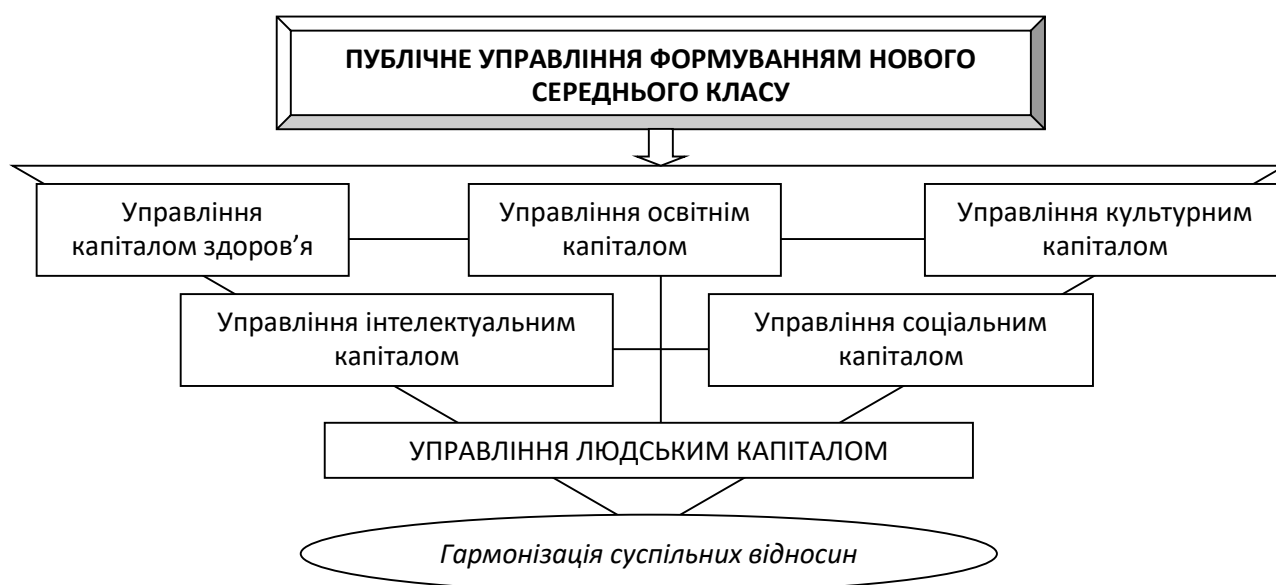

Рис. 1. Напрями реалізації публічного управління формуванням нового середнього класу за принципом капіталізації суспільних відносин

Вищим етапом еволюції людського капіталу можна вважати соціальний капітал, коли комунікації в рамках усталених спільнот внаслідок накопичення певного рівня довіри та взаємної відповідальності набувають синергетичної здатності формувати новий ресурс. За допомогою соціального капіталу (гарантом збереження і примноження якого виступатиме новий середній клас) забезпечується задоволення соціально-економічних потреб, досягається соціальна справедливість, а також відбувається згуртування суспільства [8, с. 46–47].

Список використаних джерел:

1. Рябека О.Г. Проблеми становлення середнього класу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 19. С. 6–9.
2. Сало Я.В. Соціально-економічні аспекти стратифікації суспільства у формуванні українського середнього класу: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Полтава, 2020. 227 с.
3. Гальчинский А. За межами капіталізму. *Економіка України*. 2011. № 9. С. 4–14.
4. Івашина С.Ю. Теоретичні засади дослідження нового середнього класу. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 297–301.
5. Черенько Л.М. Український середній клас у новому тисячолітті: тенденції та перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4 (42). С. 71–92.
6. Красота О. Середній клас в Україні: сутність та класифікаційні ознаки. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія “Економіка”*. 2011. Вип. 121–122. С. 76–81.
7. Ручка А., Скокова Л. Культурний капітал та його реалізація в сучасному українському соціумі. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філософія, культурологія, соціологія»*. 2012. Вип. 3. С. 114–122.
8. Капітанець С.В. Розвиток соціального капіталу в умовах інституційної трансформації. *Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки*. Одеса: ЦЕДР, 2020. С. 44–48.